

Dagmar Matošková – Jozef Gálik

Trh s mliekom a mliečnymi výrobkami a jeho prognóza do roku 2020

Milk and milk products and prognosis to the year 2020

Abstract Article addresses the analysis and prognosis of milk and milk products situation on world, intra-EU and Slovak markets in the period 2007-2020. It places emphasis on basic balance indicators development (production, consumption, import, export) and on prices. From ex-ante analysis results that at the end of prognosis term the milk and milk products consumption will exceed domestic production thus limit preconditions for export abroad, moreover domestic demand will have to be complement by increased import. Cheeses and butter prices in the EU will move at higher level compared to their historical maximum contrary to prices of skimmed milk powder where the situation will be opposite.

Key words agricultural and food market – milk – butter – cheese – prices – production – consumption – import – export - prognosis

Abstrakt Príspevok sa zameriava na analýzu a prognózu situácie na svetovom, vnútroúňnom a slovenskom trhu s mliekom a mliečnymi výrobkami v období rokov 2007-2020. Akcent kladie na vývoj základných bilančných ukazovateľov (produkcia, spotreba, dovoz, vývoz) a cien. Z ex ante analýzy vyplýva, že koncom prognózovaného obdobia bude spotreba mlieka a mliečnych výrobkov na Slovensku prevyšovať domácu produkciu, čím sa obmedzia predpoklady pre jeho vývoz do zahraničia a domáci dopyt sa bude musieť dopĺňať zvýšeným dovozom. Ceny syrov a masla sa v EÚ budú pohybovať na vyššej úrovni v porovnaní s ich historickým maximom na rozdiel od cien sušeného odtučneného mlieka, kde bude situácia opačná.

Kľúčové slová agropotravinársky trh – mlieko – maslo – syry - ceny – produkcia – spotreba – dovoz – vývoz – sebestačnosť – prognóza

Situácia na medzinárodných trhoch s mliekom a mliečnymi výrobkami výrazne ovplyvňuje produkciu prvovýroby mlieka a mliekarenského priemyslu na Slovensku vzhľadom na otvorenosť a produkčnú výkonnosť slovenskej ekonomiky najmä v rámci EÚ. Podľa údajov Eurostatu sme sa na celkovej produkcii mlieka v rámci EÚ v roku 2014 podieľali 0,57 %.

Predikciou ponuky a dopytu na medzinárodných agrárnych trhoch (t.j. výroby, spotreby a zahraničnej obchodnej výmeny) vrátane cien poľnohospodárskych komodít sa každoročne zaoberajú viaceré inštitúcie, pričom najkomplexnejšie prognostické databázy v Európe

publikuje Organizácia pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj (OECD)¹ spolu s Organizáciou pre potraviny a poľnohospodárstvo (FAO)² vrátane rozsiahlych analytických štúdií (napr. „Výhľad OECD-FAO v poľnohospodárstve“) a Výskumný ústav poľnohospodárskej a potravinárskej politiky (FAPRI)³ v USA. Konkrétne výstupy týchto inštitúcií vychádzajú z prognózy makroekonomických podmienok, rastu populácie, možného vývoja agrárnych a obchodných politík a výrobných technológií za predpokladu absencie trhových šokov, ktoré by mohli byť spôsobené, napríklad, nestabilnou geopolitickou situáciou, neštandardným vývojom počasia, prírodnými katastrofami a zlou zdravotnou kondíciou hospodárskych zvierat.

Problematika týkajúca sa krátkodobých výhľadov a prognózovania agropotravinárskych trhov na Slovensku v sektore mlieka je exponovaná vo viacerých vedeckých a odborných publikáciách. Situačné a výhľadové správy týkajúce sa mliečneho sektora v posledných rokoch vypracovávali Šajbidorová, V. (2008-2014) a Masár, I. (2014-2016). K autorom, ktorí sa zaoberali strednodobým prognózovaním agropotravinárskych trhov patrí Božík (2008), Matošková, D. a kol. (2011, 2012, 2015), Gálik, J. (2008-2015a,b; 2015) a Jamborová (2015). Predkladaný príspevok vychádza z výsledkov rezortného projektu „Konkurencieschopnosť agropotravinárskeho sektora Slovenskej republiky“. Konkrétne ide o výskumnú správu „Prognóza slovenského agropotravinárskeho trhu do roku 2020“, ktorá sa riešila na výskumnom ústave ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva v roku 2015.

Metodický postup

Zvolený metodický postup sa odvíjal od vecného zamerania príspevku orientovaného na analýzu svetového, európskeho a slovenského trhu s mliekom a mliekarenskými výrobkami v období rokov 2007-2014 a jeho prognózu do roku 2020. Splnenie cieľa sa zabezpečilo:

- zberom domácich a zahraničných údajov,
- analýzou, syntézou a komparáciou údajov, ktoré sa spracovali do tabuľkovej, grafickej a textovej podoby a
- expertnými odhadmi na základe modelových prepočtov.

Podkladom pre analýzu zahraničných agrárnych trhov boli najnovšie publikácie a databázy OECD-FAO, v ktorých sú pravidelne publikované aktualizované prognózy svetových agrárnych trhov. Informačnou platformou pre analýzu slovenského trhu boli údaje zo ŠÚ SR, z NPPC-VÚEPP (vlastné analýzy, databázy, výskumné úlohy a situačné a výhľadové správy) a PPA-SR. Súčasťou analýzy je porovnanie vývoja produkcie, spotreby a ukazovateľov obchodu v dvoch po sebe nasledujúcich programovacích obdobiach⁴. Pre jednoduchosť sú v bilančných tabuľkách uvedené obdobia označené pod pojmami

¹ Organization for Economic Cooperation and Development

² Food and Agricultural Organization

³ Food and Agricultural Policy Research Institute

⁴ PRV 2007-2013 a PRV 2014-2020

„skutočnosť“ (2007-2013) a „prognóza“ (2014 a 2020) napriek tomu, že údaje za rok 2014 sú skutočné.

Predkladaná prognóza slovenského trhu s mliekom a mliečnymi výrobkami bola vykonaná za predpokladu oživenia slovenskej ekonomiky, nízkej miery inflácie a postupného rastu dopytu po slovenských potravinách. Počíta s rastúcim trendom v intenzitných parametroch a s opätovným obnovením liberalizácie svetového obchodu, hlavne ukončením hospodárskych sankcií voči Ruskej federácii. Neberie do úvahy nepredvídateľné zmeny v produkcii krmív a zdravotnom stave dojníc. Ďalej nepočíta s cenovou volatilitou agrárnych komodít a energií a ani s rizikami globálneho vývoja (napr. prírodné a vojnové katastrofy). Objem a štruktúra agrárnej produkcie je okrem vyššie uvedených skutočností ovplyvnená dotačnou podporou SPP EÚ.

Vlastná práca

1. Trh s mliekom vo svete a v EÚ

Ceny

Ceny agropotravinárskych komodít veľmi citlivo reagujú na ponuku a dopyt na medzinárodných trhoch. V období rokov 2007-2014

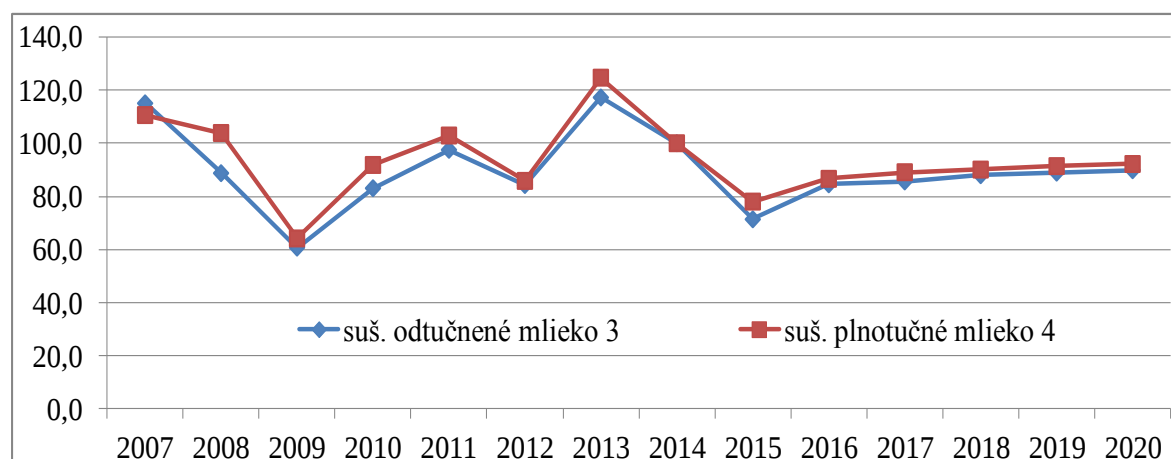
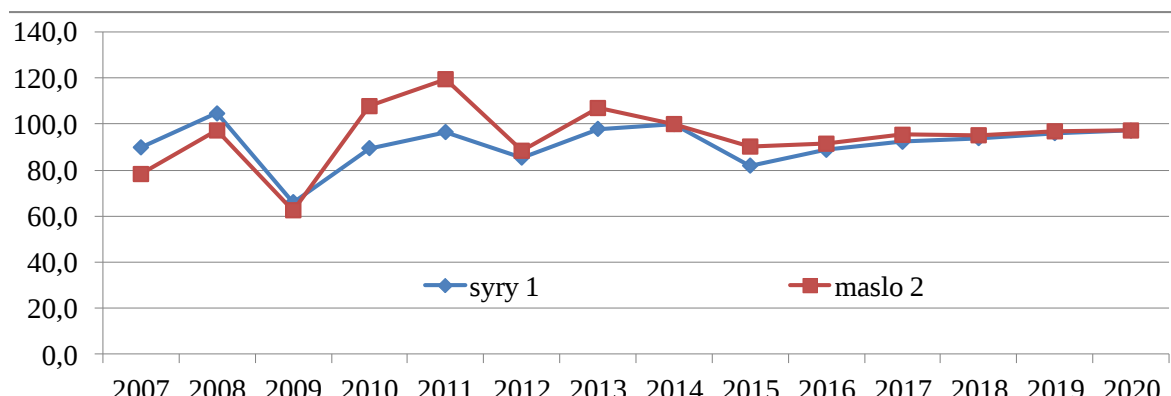
- Medzinárodné trhy *s mliekom a mliečnymi výrobkami* môžeme charakterizovať výraznou cenovou volatilitou. V rokoch 2008 – 2009 ceny mliečnych výrobkov klesli zo svojho historického maxima približne o 40-50 %. Dôvodom bolo zníženie dopytu po mliečnych výrobkoch v dôsledku hospodárskej recesie a prebytok ponuky na medzinárodných trhoch. Následkom uvedeného sa začali akumulovať zásoby masla a sušeného mlieka najmä v USA a v krajinách EÚ. Táto situácia veľmi výrazne zasiahla mliekarenský sektor, pričom niektoré krajiny začali svoje dlhodobé stratégie prehodnocovať. V EÚ vznikla Skupina expertov na vysokej úrovni pre sektor mlieka (High Level Expert's Group on Milk). Čiastočným ústupom hospodárskej recesie došlo v nasledujúcich rokoch k oživeniu cenovej hladiny mlieka a výrobkov z neho a po prechodnom poklese (2012) sa ceny masla a sušeného mlieka v EÚ v roku 2013 vyšplhali na svoje historické maximum. Pri syroch došlo k cenovému vrcholu o rok neskôr.
- V priebehu roka 2014 svetové ceny mlieka a výrobkov z neho začali medziročne výrazne klesať. Dôvodom bol pokles dopytu v reakcii na vysoké ceny v roku 2013, zvýšenie produkcie mliečnych výrobkov v Číne a embargo Ruskej federácie na mliečne výrobky z hlavných exportných krajín. Pokles bol najvýraznejší pri sušenom mlieku aj v dôsledku jeho vysokých zásob v Číne. V EÚ bol cenový vývoj podobný pri masle a sušenom mlieku, ceny syrov však aj v roku 2014 zaznamenali rastúci trend.
- Za predpokladu štandardných podmienok bude mať vývoj svetových cien mliečnych výrobkov od roku 2015 mierne rastúci trend, ich nominálne hodnoty sa budú pohybovať pod úrovňou cien z roku 2014 (graf 1). Identický cenový vývoj sa predpokladá aj v krajinách EÚ pri sušenom odtučnenom a plnotučnom mlieku a pri syroch. Pri masle začnú ceny rásť až od roku 2015, pričom úroveň cien z roku 2013 v prognózovanom období s najväčšou pravdepodobnosťou nedosiahnu (graf 2).

- Spúšťačom výraznejšieho oživenia cien by mohol byť rast dopytu po mliečnych výrobkoch v Číne a v krajinách exportujúcich oleje a tiež nízka ponuka mlieka v regiónoch s nízkou ziskovosťou mliekarenského sektora.

Vývoj a prognóza svetových cien mliečnych produktov (2014 = 100 %)

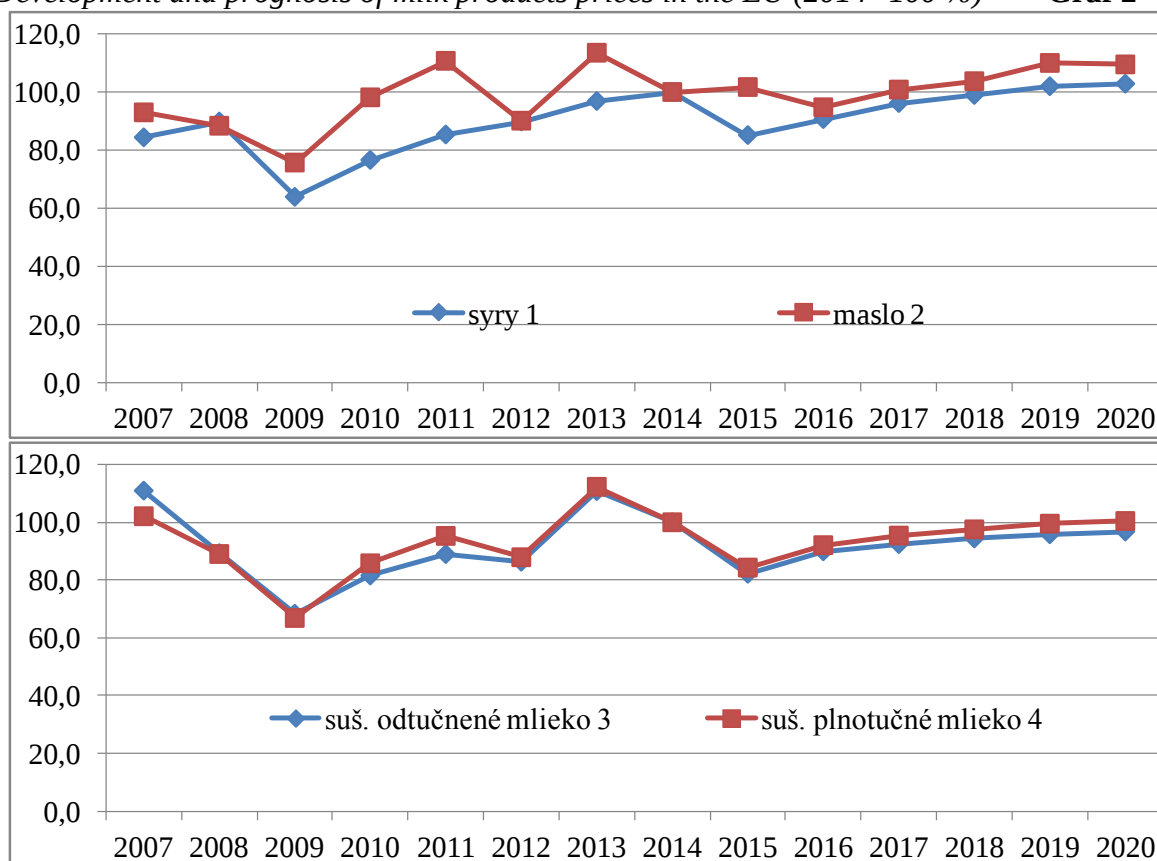
Development and prognosis of world milk products prices (2014=100 %)

Graf 1

Prameň: OECD-FAO, výpočty NPPC-VÚEPP⁵

1/ cheeses, 2/ butter, 3/ skimmed milk powder, 4/ whole milk powder, 5/ Source: OECD-FAO, calculations of National Agricultural and Food Centre-Research Institute of Agricultural and Food Economics

Vývoj a prognóza cien mliečnych produktov v EÚ (2014 = 100 %)*Development and prognosis of milk products prices in the EU (2014=100 %)***Graf 2**Prameň: OECD-FAO, výpočty NPPC-VÚEPP⁵

1/ cheeses, 2/ butter, 3/ skimmed milk powder, 4/ whole milk powder, 5/ Source: OECD-FAO, calculations of National Agricultural and Food Centre-Research Institute of Agricultural and Food Economics

Produkcia

Mliečny sektor má veľký potenciál rastu, čo umocňuje rastúci dopyt po jeho výrobkoch najmä v rozvojových krajinách, pričom podľa prognózy OECD-FAO by sa mohol stať jedným z najrýchlejšie sa rozvíjajúcich agropotravinárskych odvetví. Do roku 2020 sa svetová produkcia mlieka zvýši na 868 mil. t. Predpokladá sa, že produkčná expanzivita sa bude postupne presúvať zo severu (Európa, Severná Amerika) na juh (Ázia, Latinská Amerika a Oceánia). Koncom prognózovaného obdobia sa 75 % globálneho prírastku výroby mlieka vytvorí v rozvojových krajinách. Čína, India, Pakistan, Argentína a Brazília vyprodukujú viac ako polovicu svetovej produkcie mlieka. Očakáva sa, že najväčším producentom mlieka vo svete sa v prognózovanom období stane India, čím predbehne EÚ. Čína je síce menším producentom mlieka v porovnaní s uvedenými krajinami, ale významným importérom mliečnych výrobkov. Import bol v minulom období akcelerovaný pomalým rastom domácej produkcie mlieka a viacerými potravinovými škandálmi (napríklad, melamínová kríza). Vzhľadom na uvedené skutočnosti čínska vláda prijala plán modernizácie sledovaného sektora a zvýšenia kontroly akosti mliečnych výrobkov. S tým súvisí budovanie moderných fariem, obnova genetického potenciálu dojníc a zlepšenie intenzitných parametrov. Za predpokladu konsolidovania situácie v čínskom mliekarenskom sektore môžeme naďalej

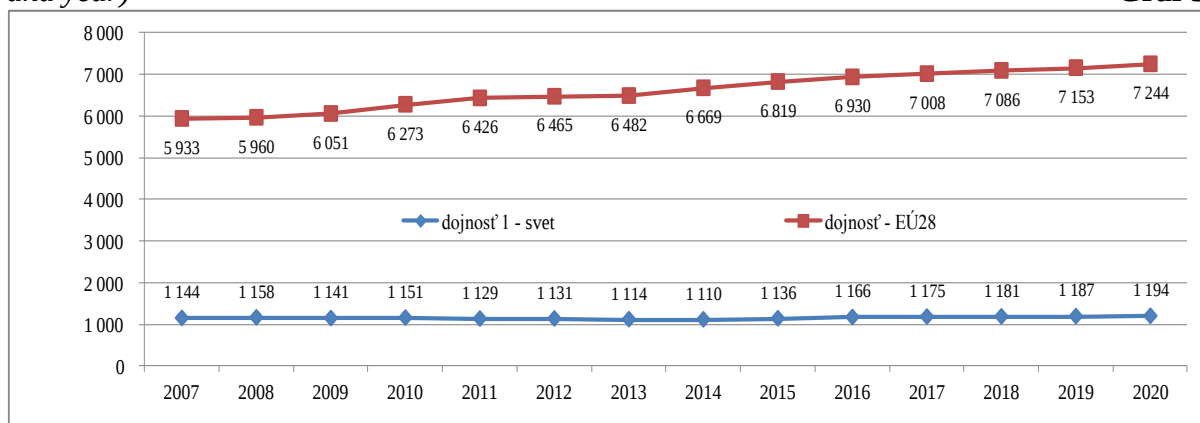
očakávať rast importu mliečnych výrobkov do uvedenej krajiny, dynamika jeho tempa sa však v prognózovanom období výrazne spomalí.

V mnohých regiónoch sveta bude vývoj počtu dojníc limitovaný environmentálnymi obmedzeniami, disponibilnými zdrojmi vody a klimatickými zmenami. Rast produkcie mlieka bude preto podmienený zlepšovaním genetického potenciálu dojníc, resp. **dojnosti (graf 3)**. Vo vyspelých krajinách (EÚ, Severná a Južná Amerika a Oceánia) sa vysoká dojnosť udrží, v rozvojových krajinách sa predpokladá jej mierne pozitívny vývoj (rast o 1,4 % ročne), ktorý bude závisieť od výšky investičných stimulov do produkčných technológií. Konkrétne v krajinách EÚ sa v roku 2020 v porovnaní s rokom 2007 zvýši produkcia mlieka o 12,5 %, a to pri znížení počtu dojníc o 6,7 % a zvýšení dojnosti o 22,1 %.

Vývoj a prognóza dojnosti vo svete a v EÚ (kg/dojnica/rok)

Milk yield development and prognosis in the world and in the EU (kilograms per dairy cow and year)

Graf 3

Prameň: OECD-FAO, výpočty NPPC-VÚEPP

Source: OECD-FAO, calculations of National Agricultural and Food Centre-Research Institute of Agricultural and Food Economics

Od roku 2015 je systém mliečnych kvót v EÚ zrušený. Zrušenie kvót nebude mať výraznejší vplyv na celkový objem dodávok mlieka v budúcnosti vzhľadom na limitovaný dopyt po mliečnych výrobkoch v EÚ. Vo vybraných regiónoch však môže viesť k zvýšenej koncentrácii mliečnej produkcie. Podľa informácií OECD-FAO v období rokov 2015-2020 bude produkcia mlieka v EÚ rásť, pričom v roku 2020 dosiahne 166,4 mil. t.

Konkrétne hodnoty vývoja produkcie mlieka a mliečnych výrobkov vo svete a v EÚ v rokoch 2007-2020 sú uvedené tabuľke 1, z ktorej vyplýva, že v prognózovanom období dynamika rastu svetovej produkcie mlieka a mliečnych výrobkov bude vyššia ako v krajinách EÚ. Z porovnania dvoch po sebe nasledujúcich 7-ročných období môžeme konštatovať, že priemerné hodnoty produkcie v EÚ sa v prognózovanom období (2014-2020) zvýšia pri nespracovanom mlieku o 8,3 %, pri masle o 5,9 %, pri syroch o 10,1 %, pri sušenom plnotučnom mlieku o 15,8 % a pri sušenom odtučnenom mlieku až o 40,2 %.

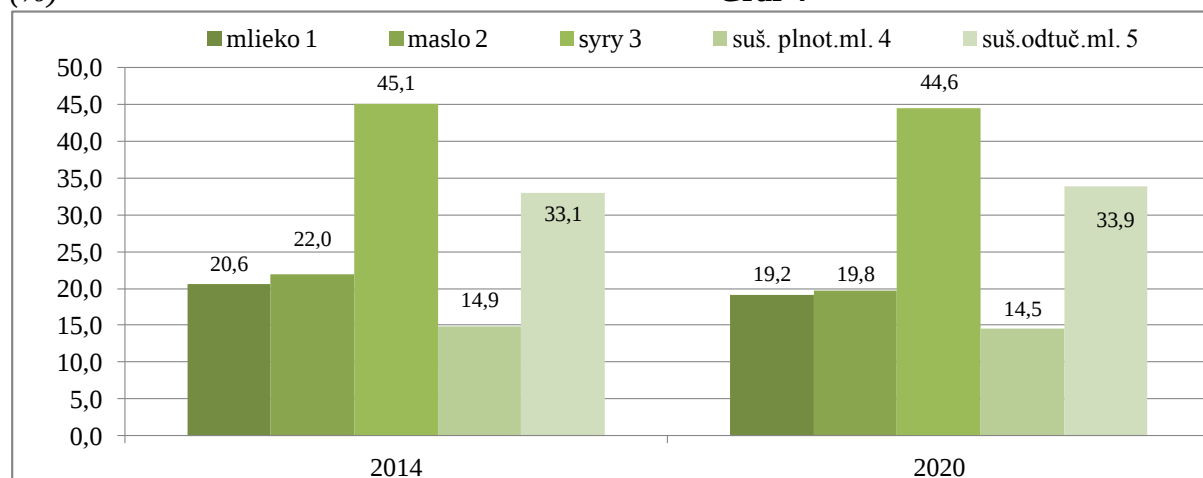
Vývoj a prognóza produkcie mliečnych výrobkov vo svete a v EÚ (tis. t)
Development and prognosis of milk products production in the world and in the EU (thousand tons)
Tab. 1

Ukazovateľ ¹	Skutočnosť 2007-2013 ²			Prognóza 2014-2020 ³			Indexy (%)			
Produkcia ⁴	2007	2013	A priemer ⁵ 2007-13	2014	2020	B priemer ⁵ 2014-20	2013/07	2020/14	2020/13	B/A
Mlieko ⁶ - svet ⁷	682 765	753 242	719 483	774 404	868 071	821 686	110,3	112,1	115,2	114,2
EÚ-28	147 896	153 860	150 485	159 290	166 425	162 934	104,0	104,5	108,2	108,3
Maslo ⁸ - svet	9 100	9 941	9 437	10 202	11 520	10 809	109,2	112,9	115,9	114,5
EÚ-28	2 149	2 126	2 118	2 242	2 278	2 243	98,9	101,6	107,1	105,9
Syry ⁹ - svet	19 824	21 507	20 575	21 827	24 037	22 919	108,5	110,1	111,8	111,4
EÚ-28	9 060	9 659	9 322	9 835	10 710	10 267	106,6	108,9	110,9	110,1
SPM ¹⁰ - svet	4 069	4 784	4 377	4 986	6 017	5 529	117,6	120,7	125,8	126,3
EÚ-28	714	704	707	743	871	819	98,5	117,3	123,8	115,8
SOM ¹¹ - svet	3 294	3 725	3 516	3 934	4 447	4 205	113,1	113,0	119,4	119,6
EÚ-28	929	1 101	1 016	1 301	1 506	1 425	118,5	115,8	136,8	140,2

 Prameň: OECD-FAO, výpočty NPPC-VÚEPP¹²

1/ indicator, 2/ reality2007-2013, 3/ prognosis 2014-2020, 4/ production, 5/ average, 6/ milk, 7/ world, 8/ butter, 9/ cheeses, 10/ whole milk powder, 11/ skimmed milk powder, 12/ Source: OECD-FAO, calculations of National Agricultural and Food Centre-Research Institute of Agricultural and Food Economics

Predpokladá sa, že do roku 2020 sa EÚ bude na svetovej produkcii podieľať 19,2 % pri nespracovanom mlieku, 19,8 % pri masle, 44,6 % pri syroch, 14,5 % pri sušenom plnotučnom mlieku a 33,9 % pri sušenom odtučnenom mlieku. Z grafu 4 je zrejmé, že sa uvedené podiely po roku 2014 mierne znížia pri všetkých sledovaných komoditách okrem sušeného odtučneného mlieka, kde predpokladáme mierne pozitívny vývoj.

Podiel produkcie mlieka a mliečnych výrobkov v krajinách EÚ na svetovej produkcii v rokoch 2014 a 2020 (%)
Share of milk and milk products in EU countries on world production in period 2014-2020 (%)
Graf 4

 Prameň: OECD-FAO, výpočty NPPC-VÚEPP⁶

1/ milk, 2/ butter, 3/ cheeses, 4/ whole milk powder, 5/ skimmed milk powder, 6/ Source: OECD-FAO, calculations of National Agricultural and Food Centre-Research Institute of Agricultural and Food Economics

Spotreba

Spotreba jednotlivých mliečnych výrobkov korešponduje s ich aktuálnym cenovým vývojom, preto je obtiažne predikovatelná a v rámci jednotlivých regiónov bude diferencovaná podľa príjmovej situácie obyvateľstva. Za predpokladu rastu populácie a príjmov v rozvojových krajinách a ďalšieho prieniku západných maloobchodných reťazcov na ich teritórium, by sa mala svetová spotreba mliečnych výrobkov v prognózovanom období zvyšovať. Najvýraznejší rast uvedeného ukazovateľa by sa mal prejavovať v Číne a Indii. Z krajín Latinskej Ameriky by sa mala významne zvyšovať spotreba v Brazílii a Mexiku hlavne v dôsledku rôznych podporných programov zo strany vlády.

Vyspelé krajiny si udržia dominantnú pozíciu v globálnej spotrebe syrov, ktorá v prognózovanom období z celosvetového hľadiska vzrastie o 11,3 % v porovnaní s obdobím 2007-2013. Spotreba syrov sa bude zvyšovať nielen vo vyspelých, ale aj v rozvojových krajinách, kde sa postupne mení životný štýl a prenikajú tam stánky rýchleho občerstvenia a reštaurácie zo „západu“ (pizza, hamburgery a pod.). V rozvojových krajinách sa neustále zvyšuje spotreba mlieka a mliečnych výrobkov na obyvateľa, avšak v porovnaní s vyspelými krajinami je stále nízka. Pokiaľ sa zameriame na syr, jeho spotreba na obyvateľa bola v roku 2014 najvyššia v EÚ (17,87 kg) v rozvojových krajinách sa spotrebúje maximálne 0,9 kg syra na hlavu, čo výrazne znižuje celosvetový priemer (2,97 kg).

Z celosvetového hľadiska sa na rozdiel od predchádzajúceho obdobia zvýši dynamika spotreby masla v reakcii na rastúci dopyt po mliečnom tuku v podobe smotany, nátierkového masla a tiež na priemyselné využitie. Limitujúcim faktorom bude výška cien rastlinných olejov.

Vývoj a prognóza spotreby mliečnych výrobkov (tis. t)

Development and prognosis of milk products consumption (thousand tons)

Tab.2

Ukazovateľ ¹	Skutočnosť 2007-2013 ²			Prognóza 2014-2020 ³			Indexy (%)			
Spotreba ⁴	2007	2013	A priemer ⁵ 2007-13	2014	2020	B priemer ⁵ 2014-20	2013/07	2020/14	2020/13	B/A
Maslo ⁶ - svet ⁷	9 025	9 895	9 378	10 119	11 487	10 771	109,6	113,5	116,1	114,8
EÚ-28	2 022	2 033	2 015	2 089	2 121	2 104	100,6	101,6	104,3	104,5
Syry ⁸ - svet	19 801	21 234	20 351	21 515	23 775	22 655	107,2	110,5	112,0	111,3
EÚ-28	8 568	8 947	8 748	9 123	9 761	9 447	104,4	107,0	109,1	108,0
SPM ⁹ - svet	3 984	4 852	4 300	4 973	6 017	5 527	121,8	121,0	124,0	128,6
EÚ-28	350	333	294	364	372	365	95,0	102,1	111,8	124,1
SOM ¹⁰ - svet	3 235	3 623	3 500	3 905	4 447	4 198	112,0	113,9	122,7	120,0
EÚ-28	1 283	2 040	1 560	2 086	2 440	2 245	159,0	116,9	119,6	144,0

Prameň: OECD-FAO, výpočty NPPC-VÚEPP¹¹

1/ indicator, 2/ reality 2007-2013, 3/ prognosis 2014-2020, 4/ consumption, 5/ average, 6/ butter, 7/ world, 8/ cheeses, 9/ whole milk powder, 10/ skimmed milk powder, 11/ Source: OECD-FAO, calculations of National Agricultural and Food Centre-Research Institute of Agricultural and Food Economics

Konkrétne hodnoty vývoja celkovej spotreby mliečnych výrobkov vo svete a v EÚ v rokoch 2007-2020 sú uvedené v tabuľke 2. Z nej vyplýva, že v prognózovanom období dynamika rastu svetovej spotreby masla, syrov a sušeného plnotučného mlieka bude vyššia ako v krajinách EÚ. Z porovnania dvoch po sebe nasledujúcich 7-ročných období môžeme

konštatovať, že priemerné hodnoty celkovej spotreby v EÚ sa v prognózovanom období (2014-2020) zvýšia pri masle o 4,5 %, pri syroch o 8,0 %, pri sušenom plnotučnom mlieku o 24,1 % a pri sušenom odtučnenom mlieku až o 44 %.

Medzinárodný obchod

Napriek tomu, že mliečne výrobky sú výhodným vývozným artiklom, na medzinárodných trhoch sa v súčasnosti (2014) obchoduje iba s 11 % svetovej produkcie syrov, 9,1 % produkcie masla, 49 % produkcie sušeného plnotučného mlieka a 53 % produkcie sušeného odtučneného mlieka. Danú situáciu okrem iného ovplyvňuje vysoká colná ochrana vo väčšine krajín, poskytovanie exportných dotácií a ďalších poplatkov, čo sa ani v prognózovanom období výrazne nezmení. Predpokladá sa, že do roku 2020 sa svetový export bude podieľať na produkcii masla 9 %, na produkcii syrov 11,4 %, na produkcii sušeného plnotučného mlieka 47,3 % a na produkcii sušeného odtučneného mlieka 54,9 %.

Z celosvetového hľadiska sa v období rokov 2014-2020 očakáva expanzia zahraničnej obchodnej výmeny s mliečnymi výrobkami v dôsledku rastu dopytu po syroch a sušenom mlieku v rozvojových krajinách. Konkrétne hodnoty vývoja svetového a úniijného obchodu v rokoch 2007-2020 sú uvedené tabuľke 3 z ktorej vyplýva, že nielen celosvetový export mliečnych výrobkov, ale aj export z **krajín EÚ** sa v strednodobom horizonte bude zvyšovať.

Dynamika rastu svetového vývozu v prognózovanom období bude pri masle, syroch a sušenom odtučnenom mlieku nižšia ako v EÚ. Z porovnania dvoch po sebe nasledujúcich 7-ročných období môžeme konštatovať, že priemerné hodnoty exportu z EÚ sa v prognózovanom období (2014-2020) zvýšia pri masle o 20 %, pri syroch o 36 %, pri sušenom plnotučnom mlieku o 10 % a pri sušenom odtučnenom mlieku viac ako dvojnásobne. V rámci uvedených kritérií sa dovoz mliečnych výrobkov do EÚ bude v prognózovanom období zvyšovať len pri masle (+2,4 %) a sušenom plnotučnom mlieku (+39,3 %). V rámci komparácie monitorovaných období sa priemerný objem dovozu do EÚ zníži pri syroch (-10,7 %) a sušenom odtučnenom mlieku (-66,1 %).

Z hľadiska jednotlivých krajín sa najväčší rast exportu mliečnych výrobkov očakáva z USA, EÚ, Nového Zélandu a Austrálie, pričom uvedené krajiny by sa koncom sledovaného obdobia mohli podieľať na svetovom exporte takmer 73 % pri syre, 80 % pri sušenom plnotučnom mlieku, 85 % pri masle a 87 % pri sušenom odtučnenom mlieku. Hlavným exportérom syrov zostane naďalej EÚ, pričom ročné tempo rastu exportu syrov bude v EÚ v porovnaní s ostatnými krajinami najvyššie. Prvenstvo v exporte masla na svetovom trhu (48%-ný podiel) prislúcha Novému Zélandu. Očakáva sa, že Nový Zéland svoj podiel na trhu so sušeným plnotučným mliekom do roku 2020 zvýši na 53 %. USA a EÚ sú hlavnými exportérmi sušeného odtučneného mlieka.

Vývoj a prognóza zahraničnej obchodnej výmeny mliečnych výrobkov vo svete a v EÚ (tis. t)

Development and prognosis of foreign trade with milk products in the world and in the EU (thousand tons)

Tab.3

Ukazovateľ ¹	Skutočnosť 2007-2013 ²			Prognóza 2014-2020 ³			Indexy (%)			
Dovoz ⁴	2007	2013	A priemer ⁵ 2007-13	2014	2020	B priemer 2014-20	2013/07	2020/14	2020/13	B/A
Maslo ⁶ - svet ⁷	866	823	801	891	1 000	946	95,0	112,3	121,6	118,2
EÚ-28	82	23	44	53	45	45	27,5	84,0	197,0	102,4
Syry ⁸ - svet	1 776	2 167	1 906	2 136	2 480	2 324	122,0	116,1	114,5	121,9
EÚ-28	96	75	83	79	70	74	77,4	89,0	94,4	89,3
SPM ⁹ - svet	1 651	2 278	1 964	2 409	2 847	2 643	138,0	118,2	125,0	134,6
EÚ-28	2	3	2	2	3	3	176,3	140,0	82,0	139,3
SOM ¹⁰ - svet	1 275	1 915	1 546	2 040	2 440	2 239	150,2	119,6	127,4	144,8
EÚ-28	10	5	5	2	2	2	50,3	80,0	32,6	33,9
Vývoz¹¹										
Maslo ⁶ - svet ⁷	895	908	851	923	1 033	979	101,5	111,8	113,7	115,1
EÚ-28	220	116	150	136	201	179	52,9	147,6	173,1	119,9
Syry ⁸ - svet	1 813	2 477	2 140	2 391	2 735	2 579	136,6	114,4	110,4	120,5
EÚ-28	589	787	657	701	1 020	893	133,7	145,5	129,5	135,9
SPM ⁹ - svet	1 735	2 218	2 044	2 445	2 847	2 648	127,8	116,5	128,4	129,6
EÚ-28	366	374	415	380	502	456	102,2	132,0	134,2	110,1
SOM ¹⁰ - svet	1 283	2 040	1 560	2 086	2 440	2 245	159,0	116,9	119,6	144,0
EÚ-28	200	407	346	582	774	697	203,2	133,0	190,4	201,2

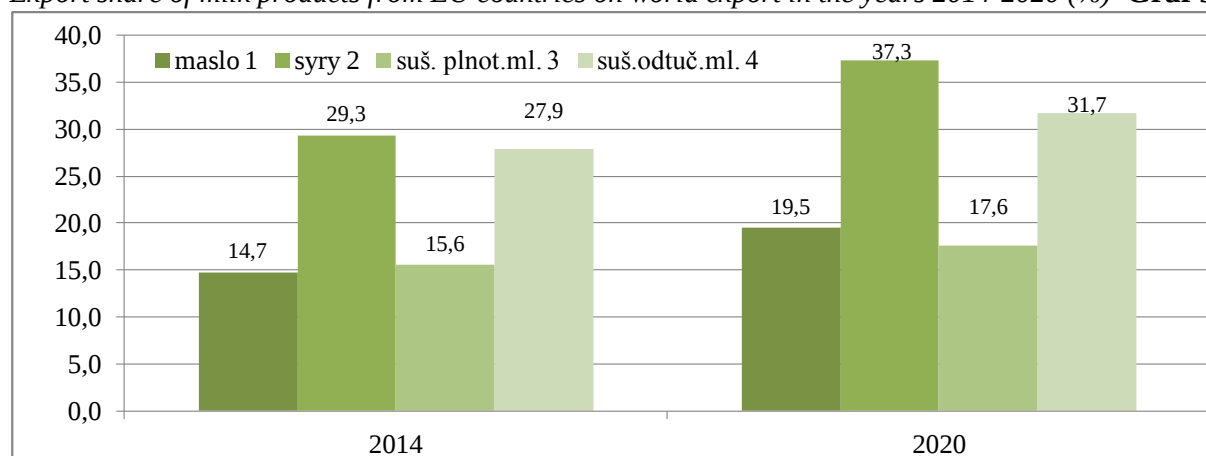
Prameň: OECD-FAO, výpočty NPPC-VÚEPP¹²

1/ indicator, 2/ reality2007-2013, 3/ prognosis 2014-2020, 4/ import, 5/ average, 6/ butter, 7/ world, 8/ cheeses, 9/ whole milk powder, 10/ skimmed milk powder, 11/ export, 12/ Source: OECD-FAO, calculations of National Agricultural and Food Centre-Research Institute of Agricultural and Food Economics

Predpokladá sa, že do roku 2020 sa EÚ bude na svetovom exporte podieľať 19,5 % pri masle, 37,3 % pri syroch, 17,6 % pri sušenom plnotučnom mlieku a 31,7 % pri sušenom odtučnenom mlieku (graf 5).

Podiel exportu mliečnych výrobkov z krajín EÚ na svetovom exporte v rokoch 2014 a 2020 (%)

Export share of milk products from EU countries on world export in the years 2014-2020 (%) Graf 5

Prameň: OECD-FAO, výpočty NPPC-VÚEPP⁵

1/ butter, 2/ cheeses, 3/ whole milk powder, 4/ skimmed milk powder, 5/ Source: OECD-FAO, calculations of National Agricultural and Food Centre-Research Institute of Agricultural and Food Economics

Dominantnými destináciami pre dovoz mliečnych výrobkov (okrem syrov) sú v súčasnosti rozvojové krajiny v Afrike a v Ázii. Z celosvetového hľadiska najväčší objem **syrov** sa dováža do rozvinutých krajín, najviac do Ruskej federácie, potom do Japonska, Saudskej Arábie a USA. Tento stav je však dočasný, nakoľko dopyt po syroch bude v rozvojových krajinách rásť rýchlejšie ako v rozvinutých.

Ruská federácia je aj hlavným importérom **masla**, avšak jeho domáca produkcia rastie rýchlejším tempom ako spotreba, preto dovoz sa bude postupne obmedzovať. Naopak, v rozvojových a rozvíjajúcich sa ekonomikách sa očakáva vzrast dovozu masla, kľúčovými destináciami budú aj naďalej Čína, Saudská Arábia a Egypt. Dovozy sušeného plnotučného mlieka sa v posledných rokoch výrazne zvýšil do Číny, Alžírsku, Nigérie a Saudskej Arábie. V prípade sušeného odtučneného mlieka je a naďalej zostane hlavným importérom Čína, nasledovaná Mexikom, Indonéziou, Alžírom, Malajziou, Filipínami a Kóreou. Tempo rastu dovozu do týchto krajín sa však spomalí v prospech čerstvých mliečnych výrobkov.

Otázniky budúceho vývoja trhu s mliekom a mliečnymi výrobkami

V súlade s vyššie uvedenými skutočnosťami na uvedenú prognózu môžu vplyvať viaceré faktory:

- **Vývoj ekonomickej situácie v jednotlivých častiach sveta.** Mliečne výrobky majú relatívne vysokú príjmovú elasticitu a v mnohých krajinách sa považujú za luxusnú zložku spotrebného koša. Príjmová situácia v Rusku by mohla významne ovplyvniť celosvetový import mlieka a mliečnych výrobkov.
- **Vývoj exportu mliečnych výrobkov do Číny.** Čínsky mliekarenský priemysel je vo fáze reštrukturalizácie a environmentálna legislatíva môže jeho rastový potenciál výrazne spomaliť.
- **Vývoj cien ropy a výmenných kurzov.**
- **Vývoj poveternostných podmienok** s následným vplyvom na produkciu a ceny krmív vrátane kvality pastvín.
- **Epidemický výskyt chorôb dojníc.**
- **Vývoj agrárnych a colných politík.** V EÚ bol v apríli 2015 ukončený systém mliečnych kvót. V mnohých krajinách EÚ neboli mliečne kvóty dlhodobo vyčerpávané, preto (ako bolo uvedené v predchádzajúcom texte) výrazné zmeny v celkovom objeme produkcie mlieka v EÚ nie sú pravdepodobné. Na dopyt a exportné príležitosti majú značný vplyv medzinárodné dohody o voľnom obchode a regionálne obchodné dohody. Colná politika je vo väčšine krajín sveta reštriktívna, preto redukcia colnej ochrany a zjednodušenie bilaterálnych sanitárnych požiadaviek by mohlo viesť k stimulácii produkcie v rozvojových krajinách a rastu medzinárodného obchodu s mliečnymi výrobkami. Zo strany Ruskej federácie v súčasnosti platí embargo na dovoz vybraných mliečnych produktov z majoritných exportných krajín. Pokiaľ bude embargo platiť aj v nasledujúcich rokoch, potom výrazne ovplyvní ceny a obchodné toky na medzinárodnom trhu.

- *Nové legislatívne opatrenia z oblasti životného prostredia* môžu najmä v krajinách EÚ spôsobiť vyššiu volatilitu produkcie mlieka a mliečnych výrobkov
- *Štrukturálne zmeny v ponuke* v dôsledku urbanizačných trendov, inovovaných diétnych programov a rozšírenia sortimentu sofistikovaných mliečnych výrobkov s obsahom cenných proteínov a energie. *Nárast dopytu hlavne po produktoch s vyššou pridanou hodnotou je hybnou silou rastu sektora mlieka* vo vyspelých i rozvojových krajinách a ovplyvní medzinárodný obchod.

Situácia na úrovni prvovýroby kravského mlieka na Slovensku

Jedným z významných opatrení pri komodite mlieko a mliečne výrobky v EÚ bola regulácia produkcie prostredníctvom mliečnych kvót. Postupom času sa regulácia nadprodukcie mlieka začala považovať za bezpredmetnú, keďže z celosvetového hľadiska sa dopyt po mlieku a mliečnych výrobkoch začal zvyšovať. V roku 2003 sa EK rozhodla sektor mlieka a mliečnych výrobkov čiastočne reformovať a systém kvót v roku 2015 ukončiť. Na Slovensku sa celkovú národnú kvótu nedarilo plne vyčerpať, pričom stavy dojníc v období rokov 2007-2013 klesli o 18,4 %. Za hlavné príčiny postupného znižovania stavov dojníc považujeme rastúce dovozy mlieka a mliečnych výrobkov na Slovensko, politiku obchodných reťazcov a nižšiu cenovú konkurencieschopnosť mlieka na domácom trhu v porovnaní s vyspelými krajinami EÚ v súvislosti s rezervami v rentabilite výroby. Okrem toho v sledovanom období danú situáciu ovplyvnila aj celoeurópska mliečna kríza (v rámci ktorej bol zaznamenaný dramatický prepád farmárskych cien mlieka), rast cien vstupov do výroby a volatilita agrárnych trhov hlavne v súvislosti s extrémnymi výkyvmi počasia s dopadom na ceny obilnín a kŕmnych zmesí. Na základe uvedených skutočností celková **výroba kravského mlieka** na Slovensku v sledovanom období klesla o 13,1 % (tabuľka 4).

Vývoj výroby kravského mlieka (tis. t)

Development of cow milk production (thousand tons)

Tab.4

Skutočnosť ¹	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2013/07
Výroba ²	1074,7	1 057,2	957,3	918,0	928,3	959,4	933,9	86,9
Prognóza ³	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020/14
Výroba ²	948,7	924,0	927,4	924,8	924,6	924,0	923,0	97,3

Prameň: Mlieko. Situačná a výhľadová správa. Bratislava: NPPC-VÚEPP, MPRV SR, 2008-2015; ŠÚ SR, prognóza NPPC-VÚEPP⁴

1/ reality, 2/ production, 3/ prognosis, 4/ Source: Milk. Situation and outlook report. Bratislava. National Agricultural and Food Centre-Research Institute of Agricultural and Food Economics (NAFC-RIAFE), Ministry of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic, Statistical Office of the Slovak Republic, prognosis of RIAFE

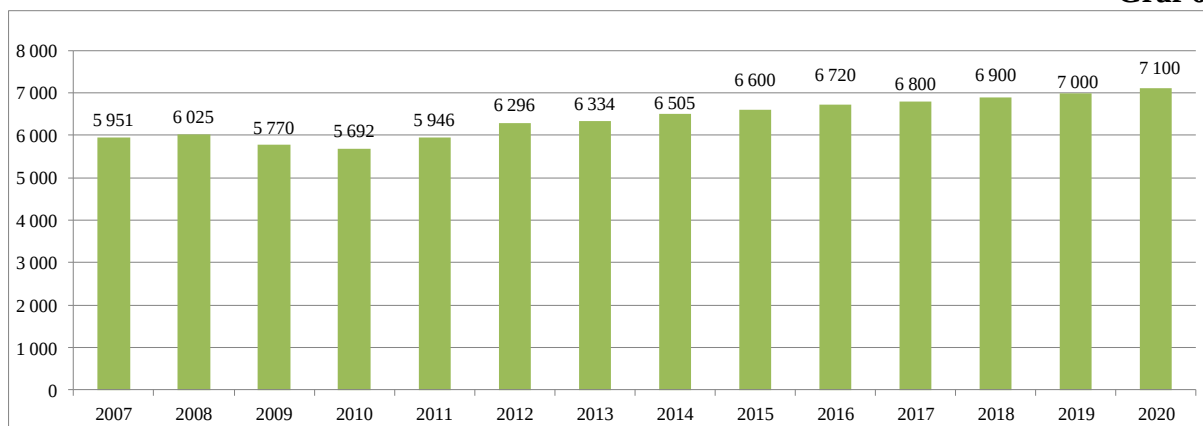
V tejto súvislosti je nutné poznamenať, že kvótový systém nielen reguloval produkciu mlieka v Európe, ale v značnej miere prispieval k istej stabilizácii sektora z hľadiska výšky farmárskych cien mlieka. Po zrušení mliečnych kvót v roku 2015 začala cena mlieka na Slovensku klesať pod úroveň výrobných nákladov. Dôvodom je pretlak konkurenčného

mlieka na trhu EÚ zo strany dominantných európskych producentov. Situáciu umocňuje ruské embargo a slabnúci dopyt zo strany Číny po sušenom mlieku z európskej produkcie. Vzhľadom na veľkosť nášho mliečneho sektora a pozíciu Slovenska ako „prijímateľa“ (nie tvorcu) cien agrárnych produktov je reálne predpokladať, že pokiaľ sa neprijmú adekvátne podporné opatrenia (vrátane podpory odbytu mlieka), potom bude počet dojníc na Slovensku naďalej klesať a v roku 2020 dosiahne 130 tis. ks.

Vývoj úžitkovosti dojníc a jej prognóza v kg na dojnicu za rok

Milk yield of dairy cows development and prognosis in kilograms per dairy cow and year

Graf 6

Prameň: ŠÚ SR (2007-2014), prognóza NPPC-VÚEPP (2015-2020)¹

Statistical Office of the Slovak Republic (2007-2014), prognosis of RIAFE (2015-2020)

Pre dosiahnutie rentabilnej výroby je dôležité dosahovať primerané parametre intenzity výroby. Pozitívne hodnotíme skutočnosť, že sa **úžitkovosť dojníc** na Slovensku od roku 2007 zvyšuje (graf 6), čím sa zmiernuje dopad poklesu počtu dojníc na celkovú produkciu mlieka⁵. Uvedený trend bude rýchlejším tempom pokračovať aj v nasledujúcich rokoch, čo prispeje k zmierneniu výpadku produkcie spôsobeného poklesom počtu dojníc. Je reálne predpokladať, že v období rokov **2014-2020** pri vzraste úžitkovosti o 9,1 % **produkcia** mlieka klesne o 2,7 % a koncom sledovaného obdobia dosiahne 923 tis. t. K rastu dojnosti bude naďalej prispievať rast podielu mliekových plemien v stave dojníc (preraďovanie dojníc z miešaných mäsovo-mliekových plemien do stavu dojčiacich kráv, resp. preradenie časti mliečného stáda do mäsového programu). Za predpokladu dostatočného objemu finančných prostriedkov bude v poľnohospodárskych podnikoch aj v nasledujúcich rokoch pokračovať obnovovanie genofondu dojníc s vysokou dojnosťou. Pre zvýšenie dojnosti bude nutné zamerať pozornosť na zvýšenie kvality a produkčnej účinnosti objemových krmív, zlepšenie odchovu teliat a mladého dobytku a zmodernizovanie technológií ustajnenia zvierat. Okrem toho dôležitým bude aj vývoj cien krmív, ktorý je ovplyvnený čoraz častejšou volatilitou cien obilnín na svetových trhoch a dotačná politika.

Pre zabezpečenie bezproblémového chodu farmy, generovanie zisku a následného

⁵ V uvedenom období sa zvyšovali početné stavy kráv bez trhovej produkcie mlieka. Postupný odklon od primárnej produkcie mlieka spôsobila, v snahe minimalizovať negatívny vplyv stratovej produkcie mlieka, zvýšená orientácia chovateľov na produkciu hovädzieho mäsa, ako aj vyplácané stimuly na podporu chovu kráv bez trhovej produkcie mlieka.

investovania do moderných technológií, kvalitnejšieho genetického materiálu a nákupu hodnotných krmív je dôležitá realizačná **cena mlieka**, ktorá sa v roku 2009 výrazne medziročne prepadla v dôsledku mliečnej krízy, pričom v kvalitatívnych triedach Q a I. až v roku 2014 dosiahla približne úroveň cien z roku 2008 (tabuľka 5).

Nákupná cena surového kravského mlieka podľa kvality bez DPH (EUR/100 kg)

Purchase price of raw cow milk by quality without VAT (EUR/100 kg) **Tab.5**

Ukazovateľ/rok ¹	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2014 /07	B/A (%)
Priemerná cena ²	32,4	33,76	20,82	27,24	31,62	29,46	32,65	33,82	104,4	111,7
Q trieda ³	32,8	34,09	21,30	27,50	31,90	29,72	32,89	34,11	104,0	111,2
I trieda ⁴	32,7	34,29	20,85	27,41	31,64	29,48	32,59	33,44	102,3	110,3
Neštandard ⁵	31,5	27,15	15,88	20,84	25,22	23,32	25,41	26,88	85,3	105,7

Prameň: Výkaz ML (MPRV SR) 6-12, ŠÚ SR, výpočty NPPC-VÚEPP ⁶

Poznámka: A-priemer rokov 2007-2010, B-priemer rokov 2011-2014 ⁷

1/ indicator / year, 2/ average price, 3/ class Q, 4/ class I, 5/ non-standard class, 6/ Source: Statement ML (Ministry of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic) 6-12, Statistical Office of the Slovak Republic, calculations of National Agricultural and Food Centre-Research Institute of Agricultural and Food Economics (NAFC-RIAFE), 7/ A-average of years 2007-2010, B-average of years 2011-2014

Dopyt po výrobkoch mliekarenského priemyslu výrazne ovplyvňuje **štruktúru produkcie** jednotlivých mliečnych komodít. Vzhľadom na pokles celkovej produkcie kravského mlieka na Slovensku v období rokov 2007-2013, bol zaznamenaný klesajúci trend výroby niektorých komodít, a to s vyššou pridanou hodnotu, ktoré na kg produktu spotrebujú niekoľkonásobne viac surového mlieka v porovnaní s výrobou niektorých tekutých mliečnych výrobkov, pri ktorých boli zaznamenané opačné tendencie. Alarmujúcou je skutočnosť, že klesá celková produkcia kravských syrov, ktoré z hľadiska kvalitatívnych parametrov patria k našim proexportným a vysoko žiadaným komoditám na zahraničných trhoch, pričom pre vývoj produkcie mliečnych výrobkov vo vyspelých krajinách EÚ je charakteristická expanzia výroby syrov a čerstvých výrobkov. V súlade s trendom EÚ na Slovensku klesla výroba sušeného mlieka (tabuľka 6).

Výroba mliečnych výrobkov (t)

Production of milk products (tons)

Tab.6

Rok ¹	Konzumné mlieko ²	Syry prírodné ³	Syry tavené ⁴	Smotany ⁵	Kyslo-mliečne výrobky ⁶	Maslo a výrobky z mlieč. tuku ⁷	Sušené mlieko spolu ⁸
2007	252 279	44 669	13 641	34 619	54 180	11 690	14 285
2008	241 996	38 391	11 695	37 889	51 086	11 815	11 659
2009	262 748	35 163	10 315	27 099	50 879	10 069	7 339
2010	276 711	29 903	11 256	29 303	48 684	10 011	4 306
2011	297 387	31 819	11 663	34 831	54 427	12 216	3 763
2012	318 306	33 235	11 499	31 965	62 237	12 264	4 382
2013	321 525	34 047	9 483	32 380	63 264	13 638	5 121
2014	288 560	34 512	8 957	32 245	62 094	12 839	5 998
2013/2007	127,4	76,2	69,5	93,5	116,8	116,7	35,8

Prameň: Výkaz ML (MPRV SR) 6-12, ŠÚ SR, výpočty NPPC-VÚEPP ⁹

1/ year, 2/ drinking milk, 3/ nature cheese, 4/ processed cheese, 5/ cream, 6/ fermented dairy products, 7/ butter and milk fat products, 8/ milk powder in total, Source: Statement ML (Ministry of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic) 6-12, Statistical Office of the Slovak Republic, calculations of NAFC-RIAFE

V období rokov 2014-2020 bude produkcia mlieka a mliečnych výrobkov závisieť od výrobných stratégií veľkých mliekarní, dostupnosti suroviny a možností odbytu na domácich a zahraničných trhoch. Je reálne očakávať, že mliekarenské podniky budú mať snahu miernym tempom zvyšovať výrobu konzumného mlieka a kyslo-mliečnych výrobkov. Oživenie výroby očakávame aj pri výrobe prírodných syrov. Objem výroby masla a sušeného mlieka bude závisieť na vývoji cien na globalizovanom trhu, nakoľko ide o komodity obchodovateľné na medzinárodných burzách

Spracovateľské ceny mlieka

Trend vývoja odbytových cien spracovateľov v období rokov 2007-2014 bol pri väčšine mliekarenských produktov vzostupný (tabuľka 7).

Odbytové ceny spracovateľov (bez DPH) a spotrebiteľské ceny vybraných mliečnych výrobkov z kravského mlieka (vrátane DPH) v SR (EUR)

Sale prices of processors (without VAT) and consumer prices of selected dairy products made from cow milk (including VAT) in the Slovak Republic (in EUR)

Tab.7

Odbytové ceny (EUR/kg)¹	Mlieko konzumné polot. trv. 1 litr. kr.²	Sušené mlieko plnotučné 26-42% tuku³	Jogurt biely 3-10% tuku⁴	Eidamská tehla 45%⁵	Maslo max.16% vody⁶
2007	0,47	2,86	1,41	3,46	3,80
2008	0,52	3,35	1,60	4,18	4,19
2009	0,34	2,70	1,36	3,16	3,41
2010	0,40	3,06	1,36	3,91	4,13
2011	0,43	3,28	1,35	4,16	4,66
2012	0,40	3,20	1,39	4,19	4,32
2013	0,45	3,33	1,42	4,69	4,49
2014	0,43	3,24	1,44	4,81	4,58
2014/2007	91,5	113,3	102,1	139,0	120,5

Prameň: Výkaz ML (MPRV SR) 6-12, ŠÚ SR, výpočty NPPC-VUEPP⁷

1/ sale prices, 2/ semi-skimmed preserved milk, 1 litre container, 3/ whole powder milk, 26-42 % of fat, 4/ natural yoghurt, 3-10 % of fat, 5/ cheese Edam block, 45 % of fat, 6/ butter max. 16 % of water, 7/ Source: Statement ML (Ministry of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic) 6-12, Statistical Office of the Slovak Republic, calculations of NAFC-RIAFE

Spotreba mlieka a mliečnych výrobkov na obyvateľa je u nás vo všeobecnosti nízka a okrem stravovacích návykov ju ovplyvňuje výška cien v maloobchode v relácii k priemerným príjmom obyvateľstva. Podľa predbežných údajov ŠÚ SR v roku 2014 dosiahla úroveň 165,3 kg (v hodnote mlieka bez masla), čo v porovnaní s odporúčanou dávkou (220 kg na obyvateľa za rok) znamená ročne takmer 55-kilový deficit. V porovnaní s rokom 2007 sa spotreba mlieka a mliečnych výrobkov mierne zvýšila (o 7,8 %). Za predpokladu postupného oživovania ekonomiky a rastu príjmov obyvateľstva je reálne predpokladať, že spotreba kravského mlieka a mliečnych výrobkov sa bude naďalej zvyšovať, k čomu by mal prispieť len mierny rast, resp. stagnácia ich spotrebiteľských cien vzhľadom na avizovaný pokles dane z pridanej hodnoty pri vybraných druhoch potravín.

Bilancia kravského mlieka

Z celkovej bilancie mlieka v období rokov 2007-2013 vyplýva, že objem ponuky mlieka a mliečnych výrobkov (v prepočte na mlieko) sa na domácom trhu zvýšil o 6,3 % napriek poklesu predaja mlieka od prvovýrobcov o 12,8 %. K uvedenému prispel viac ako polovičný nárast naturálneho objemu dovozu mlieka a mliečnych výrobkov na Slovensko (tabuľka 8). Celkové použitie rástlo v súlade s ponukou, avšak tempo rastu vývozu (+8,1 %) výrazne zaostávalo za rastom dovozu.

Vývoj a prognóza hlavných bilančných ukazovateľov kravského mlieka (tis. t)
Development and prognosis of main balance indicators of cow milk (thousand tons) **Tab. 8**

Ukazovateľ ¹	Skutočnosť ²			Prognóza ³			Indexy (%)		
	2007	2013	A priemer ⁴ 2007-13	2014	2020	B priemer ⁴ 2014-20	2013/07	2020/14	B/A (%)
Produkcia* ⁵	973,6	849,1	881,3	869,4	839,9	845,9	87,2	96,6	96,0
Spotreba ⁶	831,1	887,4	849,1	976,2	1 025,3	982,7	106,8	105,0	115,7
Dovoz ⁷	412,8	631,5	514,4	659,5	730,2	693,7	153,0	110,7	134,9
Vývoz ⁸	550,2	594,8	547,6	549,2	545,2	556,5	108,1	99,3	101,6

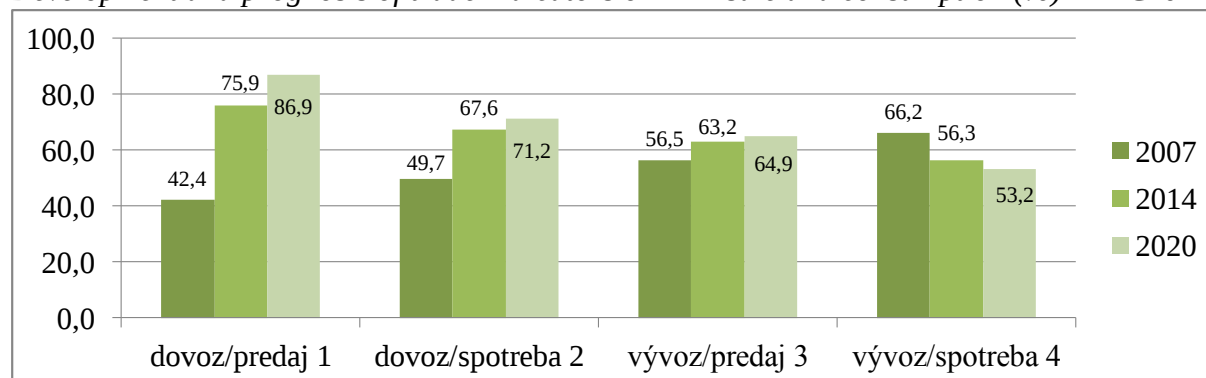
Prameň: Mlieko. Situačná a výhľadová správa. NPPC-VÚEPP, MPRV SR: 2008-2015, prognóza NPPC-VÚEPP⁹

Poznámka: Pre bilančné účely je namiesto celkovej produkcie mlieka použitý predaj kravského mlieka od prvovýrobcov. Dovoz a vývoz mlieka a mliečnych výrobkov je prepočítaný na tekuté mlieko; A-priemer rokov 2007-2013, B-priemer rokov 2014-2020¹⁰

1/ indicator, 2/ reality, 3/ prognosis, 5/ production, 6/ consumption, 7/ export, 8/ import, 9/ Source: Milk. Situation and outlook report. NAFC-RIAFE, Ministry of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic, prognosis of NAFC-RIAFE; Note: For balance purposes it is used cow milk sale from dairy farmers instead of total milk production. Milk and milk products import and export is calculated to fluid milk. A=average of years 2007-2013; B=average of years 2014-2020

V sledovanom období sa výrazne menili podiely dovozu mlieka a mliečnych výrobkov na Slovensko na domácej spotrebe (zo 49,7 % v roku 2007 na 67,6 % v roku 2014) a predaji mlieka od prvovýrobcov (zo 42,4 % v roku 2007 na 75,9 % v roku 2014) - graf 7.

Vývoj a prognóza podielov ukazovateľov obchodu na predaji a spotrebe mlieka (%)
Development and prognosis of trade indicators on milk sale and consumption (%) **Graf 7**

Prameň: ŠÚ SR, výpočty NPPC-VÚEPP⁵

1/ import/sale, 2/ import/consumption, 3/ export/sale, 4/ export/consumption

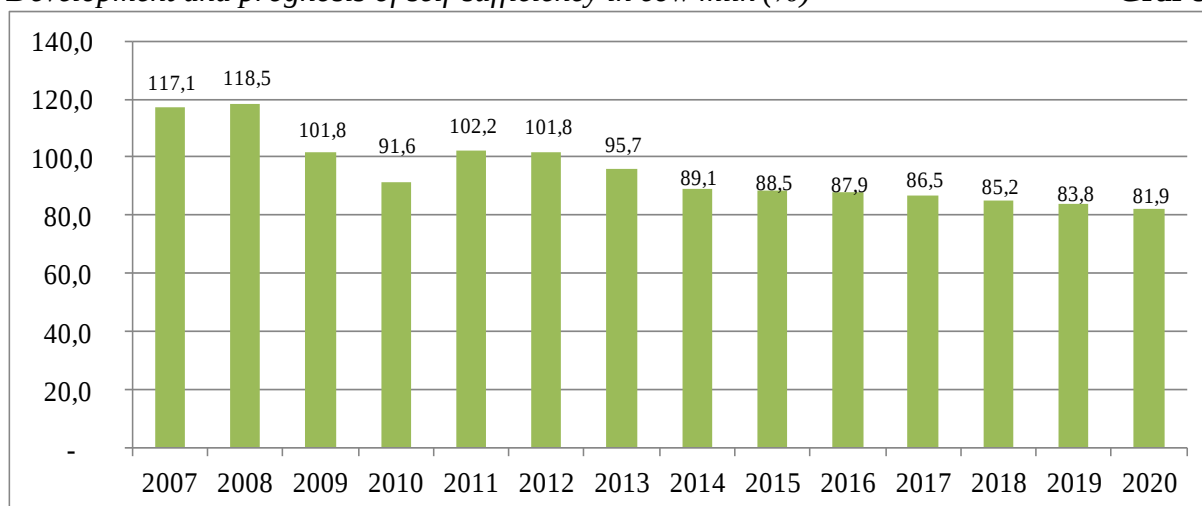
Za predpokladu štandardnej situácie (dobrá zdravotná kondícia dojníc bez výskytu epidémie, stabilná situácia na trhoch s kŕmnym obilím, stabilná bezpečnostná situácia v Európe a rast príjmov a životnej úrovne slovenského obyvateľstva) a v súlade s prognózou vývoja početných stavov zvierat, dojnosti a celkovej produkcie mlieka, ktorá je uvedená v predchádzajúcom texte, by v období rokov 2014-2020 mal objem naturálneho predaja mlieka klesnúť o 3,4 % pri 5%-nom vzraste spotreby mlieka a mliečnych výrobkov. Je reálne predpokladať, že v intenciách „politiky zvyšovania podielu slovenských výrobkov na domácom trhu“ nebude mať objem vývozu mlieka a mliečnych výrobkov zo Slovenska progresívny trend a zostane približne na úrovni roku 2014. Deficit v ponuke bude kompenzovaný rastom dovozu (+10,7 %), ktorého podiel na predaji mlieka v roku 2020 dosiahne 86,9 % a podiel na celkovej spotrebe dosiahne 71,2 %. V tejto súvislosti je nutné poznamenať, že pokiaľ sa zvýši dopyt po mlieku a mliečnych výrobkoch na ruskom a hlavne čínskom trhu, tak objemy vývozu mliečnych výrobkov zo Slovenska pravdepodobne vzrastú. Ak bude rast vývozu mliečnych výrobkov kompenzovaný rastom domácej produkcie, potom sa podiel slovenských mliekarenských výrobkov na domácom trhu výrazne meniť nebude. Predpokladom k uvedenému bude zastavenie poklesu, resp. zvyšovanie stavov dojníc pri zlepšujúcej sa dojnosti alebo dovoz suroviny z okolitých krajín.

Z grafu 8 je zrejmé, že sebestačnosť Slovenska v mlieku v období rokov 2007-2013 značne variovala s výraznou tendenciou poklesu v porovnaní s východiskovým rokom predmetnej analýzy (zo 117,1 % na 95,7 %). Uvedený trend bude pokračovať aj v nasledujúcom období pokiaľ sa trend poklesu dojníc nezastaví, resp. tempo rastu dojnosti nebude dostatočné, potom koncom sledovaného obdobia budeme nútení minimálne päťinu domácej spotreby dovážať zo zahraničia.

Vývoj a prognóza sebestačnosti Slovenska v kravskom mlieku (%)

Development and prognosis of self-sufficiency in cow milk (%)

Graf 8

Prameň: ŠÚ SR, výpočty NPPC-VÚEPP¹

Poznámka: Sebestačnosť je vypočítaná ako podiel predaja mlieka od prvovýrobcov na spotrebe mlieka²

1/ Source: Statistical Office of the Slovak Republic, calculations of NAFC-RIAFE

2/ Note: Self-sufficiency is calculated as milk sale share of dairy farmers on milk consumption

Záver

Cieľom príspevku bolo v súlade s vývojom na medzinárodných agropotravinárskych trhoch analyzovať a prognózovať vývoj situácie na trhu s mliekom a mliečnymi výrobkami na Slovensku v období rokov 2007-2020. Vzhľadom na veľkosť a otvorenosť slovenskej ekonomiky bolo pri prognózovaní nutné brať do úvahy aj vývoj ponuky a dopytu na medzinárodných trhoch. Z celosvetového hľadiska má mliečny sektor veľký potenciál rastu, čo umocňuje rastúci dopyt po jeho výrobkoch najmä v rozvojových krajinách. Vývoj počtu dojníc je limitovaný enviromentálnymi obmedzeniami, disponibilnými zdrojmi vody a klimatickými zmenami. Vo vyspelých krajinách tiež opatreniami týkajúcimi sa potravinovej bezpečnosti, welfare zvierat a úrovňou technologických zariadení v spracovateľskom priemysle. Rast produkcie mlieka bude preto podmienený hlavne rastom dojnosti, ktorá je v EÚ vysoká a napriek tomu v období rokov 2007-2020 vzrastie viac ako o pätinu pri znižujúcom sa stave dojníc. EÚ bude naďalej patriť k významným producentom mliečnych výrobkov. Svedčí o tom fakt, že vo východiskovom roku predmetnej analýzy pokryje tretinu svetovej produkcie sušeného odtučneného mlieka a takmer polovicu produkcie syrov.

Pre chov dojníc disponuje Slovensko dostatočnou krmovinovou základňou. Napriek tomu sa produkcia mlieka u nás v období rokov 2007-2013 výrazne znížila. K hlavným príčinám uvedeného stavu patrí zvýšený konkurenčný tlak na trhu EÚ, rastúce dovozy mlieka a mliečnych výrobkov na Slovensko, rezervy v rentabilite prvovýroby vyúsťujúce do neschopnosti mnohých slovenských producentov bez dotačnej podpory pokryť náklady na výrobu mlieka a s tým súvisiaca kapitálová poddimenzovanosť sektora neumožňujúca patričnú obnovu technológií a výraznejšie zlepšenie parametrov intenzity výroby, odbyt zameraný na výrobky s nižšou pridanou hodnotou (tekuté mlieko a kyslo-mliečne výrobky).

Na vývoj produkcie mlieka na Slovensku v období rokov 2014-2020 bude vplývať viacero faktorov (napr. vývoj cien kŕmnych zmesí a energií, cena mlieka a dovážaných mliečnych výrobkov, zdravotná situácia dojníc, zrušenie mliečnych kvót, výška podpôr, reštrikcie medzinárodného obchodu a pod.). Za predpokladu štandardnej situácie bez výrazných cenových výkyvov na medzinárodných trhoch a pri náraste domácej spotreby v dôsledku rastu reálnych miezd, by sa v roku 2020 mal objem naturálneho predaja mlieka pohybovať približne na úrovni roku 2014 s tendenciou mierneho poklesu (-3 %). Je reálne predpokladať, že v intenciách „politiky zvyšovania podielu slovenských výrobkov na domácom trhu“ nebude mať objem vývozu mlieka a mliečnych výrobkov zo Slovenska progresívny trend a zostane približne na úrovni východiskového roka. Pätinu domácej spotreby však budeme musieť pokrývať dovozom, pokiaľ sa neurobia účinné opatrenia na podporu odbytu mlieka a mliečnych výrobkov.

Použitá literatúra

1. BOŽÍK, M.(2008): Prognóza vývoja slovenského poľnohospodárstva. Bratislava: VÚEPP, 2008.s. 48.
2. BOŽÍK, M. a kol. (2008): Prognóza a vízia vývoja slovenského poľnohospodárstva, potravinárstva, lesníctva a vidieka. Bratislava: MPRV SR-VÚEPP, 2008, s. 233.

3. GÁLIK, J. a kol. (2011): Analýza a prognóza konkurencieschopnosti poľnohospodárskej a potravinárskej výroby Slovenskej republiky. Bratislava: VÚEPP, 2011. s. 146.
4. MASÁR, I. (2014-2015): Mlieko. Situačná a výhľadová správa. Bratislava: NPPC-VÚEPP, 2014-2015
5. MATOŠKOVÁ, D. a kol. (2011): Prognóza vývoja agropotravinárskych trhov vo svete a na Slovensku. Štúdia č. 173/2011. 1. vyd. Bratislava: VÚEPP, 2011, 99 s., 30 tab., 44 grafov. ISBN 978-80-8058-558-7
6. MATOŠKOVÁ, D. (2012): Situácia na svetovom trhu s agropotravinárskymi komoditami a jej predikcia do roku 2020. In: Ekonomika poľnohospodárstva, roč.12, 2012, č.1, s. 47-61. ISSN 1338-6336
7. MATOŠKOVÁ, D. - GÁLIK, J.- JAMBOROVÁ, M. (2015): Prognóza slovenského agropotravinárskeho trhu do roku 2020.1. vyd. Bratislava: NPPC-VÚEPP, 2015. 145 s., 131 tab. a 42 grafov v texte, 13 tab. v prílohe. ISBN 978-80-8058-606-5. Náklad 100 CD.
8. ŠAJBIDOROVÁ, V: (2008-2014): Mlieko. Situačná a výhľadová správa. Bratislava: NPPC-VÚEPP, 2008-2014
9. OECD-FAO Agricultural Outlook 2015-2024. Paris: OECD, 2015
10. www.agri-outlook.org/databaze
11. www.fapri.org

Došlo 29. 4. 2016

Kontaktná adresa

Ing. Dagmar MATOŠKOVÁ, PhD.

Ing. Jozef GÁLIK, PhD.

NPPC-Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, Trenčianska 55,
824 80 Bratislava

tel. č. 02 58243 273; 037 6410 194

e-mail: dagmar.matoskova@vuepp.sk
jozef.galik@mail.t-com.sk
